

Накрая ще отбележим, че приемаме този труд на Стоян Тилков за скромнен принос в развитието на българската туркология и като пример за бъдещи тюрколози как може да се служи на обществото.

ЛИТЕРАТУРА:

Eren, Hasan. (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara.

Севортян, Э. В. (1974). *Этимологический словарь тюркских языков*. Москва.

Уикипедия: http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%BE%D1%8F%D0%BD_%D0%A2%D0%B8%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2, посетен на 14.12.2012

**MORE THAN A CENTURY AFTER THE PUBLISHING
OF „LITTLE TURKISH-BULGARIAN DICTIONARY“**

Abstract: This article presents the „Little Turkish-Bulgarian Dictionary“ published in 1896 in Thessalonica. Special attention is dedicated to the dictionary's compiler, Stoyan Tilkov, and its role in the development of Bulgarian turkology. The author offers examples and references to their use in order to present the dictionary's organization and specifics.

Emil Boev

Sofia University „St. Kliment Ohridski“

ЕЗИЦИТЕ В ЖИВОТА И ТВОРЧЕСТВОТО НА СПИРИДОН ПАЛАУЗОВ

Анна Ангелова

Университетска библиотека „Св. Климент Охридски“

Резюме. Настоящата статия е посветена на първия български историограф, живял и работил извън българския езиков ареал и като типичен представител на българското Възраждане използва много езици в публикуваните от него монографии и статии в периодичния печат – руски, старогръцки, новогръцки, френски, немски, латински и др.

Keywords: Bulgarian National Revival, languages, historiography, Balkans, Enlightenment, education, Bulgaria, Romania

Преди сто и четиридесет години в Санкт Петербург приключва житейският път на Спиридон Палаузов. Днес, отделени от дистанцията на времето, към делото му, почти забравено, ни връщат само отделни пасажки от изследвания или споменът за рода Палаузови, съхранен в колективната българска памет, заради заслугите им към българската просвета и развитието на новобългарското образование.

Основоположникът на модерната българска историография и медиавистика Спиридон Николаев Палаузов (1818–1872) е един от най-образованите българи през XIX в. Роден в Одеса в заможното семейство на търговеца Николай Палаузов¹⁾, той има възможност да получи най-добро за времето си образование. Типичен представител на епохата на Възраждането, когато „всеки просветен българин говори френски“, животът и научното дело на Спиридон Палаузов са белязани от многоезичието – характерен белег на българския XIX век. Роден и израснал далеч от пределите на българския езиков ареал, в семейството на Палаузов се общува на гръцки, тъй като майка му е гъркиня. Възпитаник на прочутия Ришельовски лицей²⁾, отраснал в чужда езикова среда, той притежава изключителна езикова култура. Освен всички славянски езици изучава и ползва активно старогръцки, средновековен гръцки, латински, немски, френски и италиански.

След завършването на лицей през 1839 г. продължава образованието си в престижните университети в Хайделберг и Мюнхен. През 1843 г. защитава успешно дисертация³⁾, написана на латински, и получава титлата доктор на ико-

номическите науки. След завръщането си в Русия се записва в историческия семинар на прочутия руски славист О. М. Бодянски, който завършва през 1845 г., защитавайки магистърска теза, посветена на българската история⁴⁾. Завършил образованието си, Палаузов се занимава с търговия, заема различни административни постове в различни руски министерства и организации като съветник по научните въпроси, цензор, чиновник, управител на Варшавската митница и др. Заедно с това Палаузов се интересува активно от българската кауза, участва в Кримската война и подпомага сформирването на български доброволчески отряди сред емигрантите в Русия.

Член на Московското дружество „Общество истории и древностей российских“ и на Археографската комисия в Санкт Петербург, Спиридон Палаузов се занимава сериозно с научни изследвания. Основната част от историческите му проучвания са публикувани в престижните руски периодични издания – „Журнал Министерства народного просвещения“, „Известия Второго отделения императорской Академии наук“, „Отечественные записки“, „Русское слово“ и др., както и в превод на български език в „Български книжици“. Изследванията му са написани на блестящ руски литературен език и включват позовавания на многобройни извори. Вероятно това е една от причините в по-старите руски енциклопедии Палаузов да е представен като „руски учен“, „филолог“ и „историк“⁵⁾.

Научните интереси на Палаузов първоначално са насочени към славистиката, повлиян от срещите си с големите руски слависти – В. И. Григорович, О. Бодянски, И. Срезневски и др. Историографските му изследвания са твърде разностранни. В центъра на научните му интереси като историк съвсем естествено стоят теми от българската история⁶⁾. Независимо от факта, че съчиненията му са написани на руски език, те са широко разпространени сред българите и „всички учебници по история на България, написани във втората половина на XIX век, се позовават на Палаузовите съчинения“⁷⁾. Значителна част от научното историографско наследство на Палаузов заемат проучванията, посветени на различни аспекти от историята на Европа, и по-специално на страните от европейския Югоизток. Посвещава отделни изследвания на живота и делото на Ян Хус⁸⁾ и Хуниади⁹⁾, както и на историята на Сърбия¹⁰⁾, Австрия¹¹⁾, Унгария¹²⁾ и Румъния.

В Университетската библиотека „Св. Климент Охридски“ се съхранява екземпляр от съчинението на С. Палаузов **„Румынския господарства Валахия и Молдавия в историко-политическом отношении“**, публикувано в Санкт Петербург през 1859 г., принадлежал към личната библиотека на автора. Книгата е подвързана с елегантна, луксозно изработена подвързия – корица от картон, обвита в тъмнозелена кожа, украсена със стилизирани флорални мотиви и позлатени краища на страниците. На гърба на книгата е изписано името на автора „Палаузов“ и заглавието, а от вътрешната страна на предната корица е поставен личен екслибрис: „Библиотеки Спиридона Николаевича Палау-

зова“, отпечатан върху зелена хартия. Книгата постъпва в Университетската библиотека като дар от Славянския институт и е регистрирана в дневника за обикновените дарове през 1940 под № Д 4573. В книгата е запазена саморъчно написана бележка от автора, вмъкната при подвързията на екземпляра между 66–67 страница. Касае се за допълнение към 13-а бележка под линия, посветена на ролята на Григорий Цамблак. Допълнението показва, че авторът е продължавал да се интересува от темата и е използвал възможността да я допълва с нови факти и след отпечатването на съчинението.

Не е ясно как книгата е попаднала в институтската библиотека, тъй като личната библиотека на Палаузов, след неговата смърт през 1872 г., е откупена от българската държава за сумата от 1500 рубли¹³⁾. Най-добрата визитна картичка на всеки изследовател е неговата библиотека. Палаузовата библиотека¹⁴⁾ съдържа 1000 заглавия в 3500 тома, на почти всички европейски езици – френски, немски, латински, руски, гръцки, полски, чешки, италиански и български. Съчиненията са предимно в областта на етнографията, фолклора и историята на българите и на народите на Югоизточна Европа.

Библиотеката на българския историограф Спиридон Палаузов е оценена високо и от Константин Иречек, който я определя като „една от най-хубавите малки библиотеки, които има в Европа“¹⁵⁾. Книгите на Палаузов отразяват разностранните му научни търсения, белязани от многоезичието, и се вписват в контекста на развитието на славистиката, византологията и историографията през първата половина на XIX в.

БЕЛЕЖКИ

1. Никола Палаузов е един от създателите и попечителите на Габровското училище.
2. Прочуто училище в Одеса, открито през 1817 г., в което се обучават първите българи, избрали да продължат образованието си в Русия.
3. De oesonomia publica qua jam graecis nota fuere, 1843
4. Век болгарского царя Симеона. 1853. Москва.
5. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона, СПб., 1897, т. 22.
6. През 1858 г. публикува „Уния в царуването на Йоанна I Асеня“ и „Синодик царя Борила. Ръкопис от XIV век“
7. Велева, М. Виден историк и патриот (100 години от смъртта на Спиридон Палаузов) // Векове, № 6, 1972, 89–94.
8. Йоан Гус и его последователи. 1845, Москва.
9. Ян Гуниади (Историческая характеристика). 1860, Санкт Петербург.
10. Исторический очерк Сербского государства до конца XV столетия. 1845, Москва.